

HET FRIESE VELD - EEN VELDBIOLOGISCHE DUIZENDPOOT

Twirre op excursie met Marten Zijlstra

Interview: Sietske Rintjema

Hij is het vleesgeworden voorbeeld van hoezeer Friese natuurwerkgroepen elkander in leden en bestuurders overlappen, want wie Marten Zijlstra zegt, zegt vleermuizen, marters, woelmuizen, libellen, spinnen en wat al niet meer. Bovendien is hij ook nog eens een verwoed vogelaar. Sietske Rintjema ging met Marten mee op excursie en interviewde deze Friese duizendpoot over zijn onuitputtelijke belangstelling voor natuur, zijn drijfveren en zijn toekomstplannen.

Op zaterdagochtend 16 juni doe ik mee met een libellenexcursie, behorend bij een libellendeterminatiecursus, die door Marten Zijlstra is opgezet. De cursus wordt gegeven onder de vlag van het FFF, in samenwerking met het Fries Natuurmuseum. Na twee theorieochtenden en één in het water gevallen excursie treffen we het op deze dag in de Kleine Wielen nabij Leeuwarden bijzonder, ondanks de slechte weersvoorspellingen. Er verzamelen zich zes mensen bij de groene gids, die diverse netten en emmers uit de auto laadt en aankondigt dat we "heus niet alleen maar naar libellen hoeven te kijken! Andere beesten zijn ook leuk, bijvoorbeeld vogels, vlinders en waterdierjes."

Langs de sloten, de veenmosrijke rietlandjes en in de bloemrijke graslanden van het recreatiegebied worden uiteindelijk zeven soorten libellen getoerd: Lantaarntje, Variabele waterjuffer, Gewone oeverlibel, Grote roodoojuffer, Vuurjuffer, Glassnijder en Viervlek. Daarnaast zien we Bontezandogjes, een Citroenvlinder, spinselmotrupsen, snuitkevers, wolfspinnen, gaasvliegen, zweefvliegen, enzovoort. Marten vindt het leuk om te vertellen over alles wat we zien, waar hij wat vanaf weet en dat is veel.

DE VROEGERE JAREN IN EASTERSEE

Marten is geboren in 1946 en opgegroeid in Eastersee, op het platteland en midden in de natuur, zoals die toen nog overal in agrarisch gebied aanwezig was. Hij herinnert zich uit die tijd dat er werd gestroopt, gevist en gejaagd. Ook Marten deed hieraan mee. Hij had bijvoorbeeld een eierverzameling. Er was weinig respect voor de natuur, soms leek het wel alsof alle dieren dood moesten. De Fûgelwacht, met haar natuurbeschermingsideeën, werd door veel dorpsbewoners zelfs argwanend als 'vijand' beschouwd. Rond Eastersee was veel water aanwezig in de vorm van verveningsvaarten. De wereld oogde mooi en Marten was als kleine jongen altijd bij het water te vinden met schepnetten, em-

mers en ander vistuig. Z'n moeder vertelde hem dat-ie ooit eens driemaal op een dag met een nat pak thuis kwam.

Boekjes om soorten in op te zoeken waren er thuis niet. Enkele mensen in het dorp hadden veel veldkennis en

veldervaring. Voor veel planten en dieren bestonden eigen namen. Zo werd een Bruine Kiekendief bijvoorbeeld steevast 'Glé' genoemd, wat eigenlijk de Friese aanduiding is voor wouw. De mensen stonden dicht bij de natuur en communiceerden ermee,



Marten Zijlstra, óók een verwoed vogelaar

foto: Sietske Rintjema



Libellen vangen in het kader van de determinatiecursus

foto: Sietske Rintjema

met de Tsjirk (Tureluur), de Wilster (Goudplevier) en de Smjunt (Smient) bijvoorbeeld. Marten heeft nog steeds de neiging te fluiten als hij deze soorten hoort.

"Toen de waterhuishouding rond Eastersee op de schop ging, de peilen werden gestabiliseerd en de melkfabriek van Easterzee het warme afvalwater in de vaarten ging lozen, ging het met de natuur snel bergafwaarts, maar je was je dat toen nog niet zo direct bewust", vertelt Marten. Het bewustzijn kwam pas later, toen hij verkering kreeg met z'n huidige vrouw Froukje en de vakanties doorbracht in De Weerribben: "Wat was het daar nog mooi! Veel soorten planten en dieren herkende ik nog uit m'n jeugd in Eastersee, maar daar waren ze verdwenen. Waarom?"

MEERVLEERMUIZEN IN BURGUM

Marten was al vroeg aan het werk in de elektriciteitscentrale in Leeuwarden en Burgum. In de avonduren deed hij de lerarenopleiding nijverheidsonderwijs; hij heeft echter nooit werk gevonden in het lerarenchap. Inmiddels werkt hij al 31 jaar bij ditzelfde bedrijf. Hij meldde zich aan bij de IVN te Leeuwarden, volgde hier verschillende cursussen en gaf later zelf excursies en cursussen. Eind jaren tachtig deed hij jarenlang onderzoek naar het gedrag van spreuwen. Helaas werd het bestuur van deze IVN-afdeling op een gegeven moment wat minder actief en ging de aardigheid er af. De contacten verwaterden.

Wat hem het meest intrigeert in de natuur zijn de onderlinge relaties. De

relaties tussen planten en dieren met hun omgeving en de relaties tussen planten en dieren onderling, kort gezegd: de ecologie. Marten is een echte onderzoeker, altijd nieuwsgierig naar het hoe en waarom, zichzelf altijd vragen stellend. Zo heeft hij zich in de loop der jaren in verschillende diergroepen gespecialiseerd. De laatste jaren heeft dit zich toegespitst op vleermuizen en libellen, onder andere in het kader van het 'Ferbân foar oare bisten' van de FFF. Ongemerkt blijft het echter niet bij onderzoek alleen, maar blijken voorlichting en bescherming ook zeer belangrijk en noodzakelijk. Zo ontdekte Marten een paar jaar geleden een hele grote kolonie Meervleermuizen in een oude sporthal te Burgum. De gemeente wilde dit gebouw afbreken. Na protesten van de FFF en overleg werd besloten de sporthal af te breken op het moment dat de vleermuizen hun jongen hadden grootgebracht en op trek gingen. Nu, begin juni ontdekte Marten dat de kolonie van maar liefst 189 Meervleermuizen was verplaatst naar een particuliere woning in Burgum. De bewoners stonden hier gelukkig positief tegenover: "Pake kijkt ook wel eens naar vleermuizen in Suwâld", en toevalligerwijs bleek dit een bekende van Marten te zijn.

De houding ten opzichte van vleermuizen is ook wel eens anders. Vaak belten mensen Marten omdat ze "zo snel mogelijk van die vieze beesten af willen". Dan moet er soms urenlang gepraat worden en komen er brochures en voorlichtingsfolders op tafel, bijvoorbeeld van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ). Als coördinator van het 'Ferbân foar oare bisten' coördineert Marten namelijk ook de onderzoeken van de VZZ binnen Fryslân. "Het is erg jammer dat de provincie Fryslân niet meer tijd, energie en geld wil stoppen in deze belangrijke voorlichtings- en beschermingstaken", vindt Marten.

HET VERDWIJNEN VAN GRUTTO EN VELDLEEUWERIK

Toch is het Marten wel opgevallen dat de laatste jaren een mentaliteitsverbetering ten aanzien van de natuur optreedt: "Hoewel de mensen tegenwoordig veel verder van de natuur afstaan dan vroeger, hebben ze er over het algemeen wel meer respect en waardering voor gekregen." Hij ziet het als een taak om mensen bewuster



Marten wijst de cursisten op details voor herkenning van libellen

foto: Sietske Rintjema

te maken van de natuur en natuurlijke processen, dat we zorgvuldig met de natuur om moeten gaan, maar ook dat de natuur niet altijd lief is.

Ondertussen ziet hij met lede ogen aan hoe de Grutto en de Veldleeuwerik uit ons landschap verdwijnen. "Maar wat wil je, ons landschap is geen leefgebied meer voor hen. Iedereen vindt het toch ook logisch dat er geen zeehonden op de Veluwe voorkomen? Net zo goed past de Grutto niet meer in het landschap dat wij hebben gemaakt. In het rapport 'Toekomst foar de Skries' wordt dit ook als één van de grootste knelpunten gesignaleerd."

Anderzijds heeft Marten ook hoop dat er nog het een en ander te redden is na de BSE- en MKZ-crisis. Wellicht dat de landbouw, op voorspraak van de Commissie Wijffels, daadwerkelijk een andere koers inzet: meer regionaal gericht en extensiever. Alleen dan is er nog hoop voor Grutto, Veldleeuwerik, Echte koekoeksbloem en alle planten en dieren die daar bij horen.

INTERESSE VOOR NATUUR BLIJVEND OVERDRAGEN OP KINDEREN

Als ik Marten naar z'n toekomstplannen vraag, bekent hij dat het ooit z'n streven was om over alle mogelijke diergroepen iets te weten. Hij wilde zich per diergroep in 1 à 2 jaar specialiseren, maar door de uitbreiding van de taken van uitsluitend onderzoek naar onderzoek, voorlichting en bescherming lukt dit niet. Met name vleermuizen hebben veel bescherming nodig. Libellen zijn vooral interessant vanwege hun indicatieve waarde voor het watermilieu. Ze zeggen veel over waterkwaliteit, vegetatiesamenstelling en -structuur.

"Heel belangrijk voor de toekomst vind ik dat er veel meer mensen actief worden in de natuur, daadwerkelijk onder-



Zomerkolonie van de Grootoorvleermuis

foto: Marten Zijlstra

zoek gaan doen en meehelpen met beschermen. Daar zal ik me altijd voor blijven inzetten". Vreemd genoeg blijkt dit juist erg moeilijk te zijn. Mensen hebben tegenwoordig ieder zo hun eigen bezigheden en drukte. Ook kinderen zijn maar moeilijk meer te interesseren voor de natuur; "ze moeten die belangstelling van nature in zich hebben". Dikwijls heeft Marten z'n hoofd gebroken over de vraag hoe je het beste welke kinderen en op welke leeftijd kunt raken, hoe je belangstelling voor de natuur blijvend overdraagt. "Misschien blijft dat wel altijd een vraag...".

DUIZENDPOOT

Als FFF-bestuurslid heeft Marten acht jaar lang trouwe dienst bewezen en vele initiatieven ontplooid. Zo kennen veel Friezen hem als vleermuizenkenner en -beschermer bij uitstek. Voor de VZZ coördineert Marten ook de eekhoornnestentellingen binnen Fryslân; dankzij zijn inspanningen is

het aantal telproefvlakken de laatste jaren snel verdubbeld. Als coördinator van het 'Ferbân foar oare bisten' onderhoudt hij verder contacten met onder andere de Vlinderwerkgroep Fryslân, de Vlinderstichting en de KNNV, coördineert hij het verzamelen en pluisen van braakballen van Ransuilen in verband met het voorkomen van kleine zoogdieren (zoals 'de Noordse woelmuis) en probeert hij momenteel het groeiende aantal libellenonderzoekers in Fryslân te verenigen.

Een heuse duizendpoot dus, die voor al zijn vrijwillige inzet in het Fries veld afgelopen jaar de vrijwilligersprijs van de gemeente Tytsjerkstradiel ontving. Alhoewel de vertegenwoordiging van het 'Ferbân foar oare bisten' binnen het FFF-bestuur tijdens de ledenvergadering van de FFF in het voorjaar van 2001 is overgedragen aan Jappie van der Bergs blijft Marten evenwel coördinator en aanspreekpunt voor de verschillende 'oare bisten-projecten'.

Het hierboven weergegeven interview was vanzelfsprekend vooraangekondigd en Marten bleek zich dan ook terdege te hebben voorbereid. Op wat velletjes had hij een aantal voorvallen en visies genoteerd. Handig voor mij, als krenten in de pap...